

Honderd jaar Odeon

Een kleine geschiedenis van Rotterdam

Revue Vlinders (foto Voorwaarts, Sociaal Democratisch Dagblad 9-11-1926).

Weinig ruimte voor een avondje stappen

De [crisis van de jaren dertig](#) was voor velen een streep door de rekening. De wereldwijde economische crisis sloeg een gat in de koopkracht waardoor na het betalen van de huur en de aanschaf van voedsel weinig ruimte bleef voor een avondje stappen in Odeon. In de pers is weinig terug te vinden over feestelijke activiteiten in Odeon. In de feestzaal werd vooral overlegd over crisismaatregelen.

Door toenemende concurrentie van Aziatische zeelieden stond de werkgelegenheid van Nederlandse zeelieden en hun salaris onder druk. In 1933 kwam de vakgroep zeelieden van de [Centrale Bond van Transportarbeiders](#) in Odeon bijeen om een besluit te nemen over het nieuwe contract met de reders. 'Reeds geruime tijd heeft de contactcommissie hier over onderhandeld, waarbij de reeders hun eisch handhaafden tot verlaging van de gages naar het buitenlandsche peil d.w.z. met 23 procent tot 30 procent' De contactcommissie stelde haar leden voor om in te stemmen met 7,5 procent minder. Na negen maanden onderhandelen werd genoeg genomen met twee keer 5 procent in een jaar.

Voorzitter J.J. Stad van de Rotterdamsche Marktkoop-liedenbond 'Door Eendracht verbetering' liet sombere geluiden horen bij de jaarvergadering in Odeon: 'Het afgelopen jaar is in economisch opzicht voor ons een rampjaar geweest. Allerwege genomen maatregelen hebben den marktkoopman zwaar getroffen. Velen onzer moesten noodgedwongen om steun aankloppen bij ons steunfonds en ook op een plaats waar zij liever niet kwamen.'

Bij de bijeenkomst van het Algemeene Ventersverbond in Nederland werd vooral geklaagd over het sterk gegroeide aantal venters, met name bloemenventers. Een vergunningstelsel zou daar paal en perk aan moeten stellen. Op hun beurt klaagden de bloemenwinkeliers in Odeon hun nood over de concurrentie die zij ondervonden van bakkers en fruitwinkeliers die op [zondag](#) wel open mochten zijn; maar zij niet. 'Was het publiek aanvankelijk voornemens bloemen voor kennissen of vrienden te kopen, het gesloten zijn van de winkels doet het naar een fruithandel of een banketbakker gaan.'

De aanhang van de fascistische bewegingen groeide en menig handgemeen vond plaats tussen links en rechts. In de Kristallnacht van 9 op 10 november 1938

'Ernst van 't Hoff met zijn solisten' (Jan J.J. van de Weg Reclame- en Adviesbureau, 1943; Collectie Stadsarchief Rotterdam).

'Mussert spreekt', (1941, Collectie Stadsarchief).

apart cachet, bezat een eigen sfeer en had daarom onder amateur-gezelschappen haar eigen aanhang.' Na 14 mei waren grotere gezelschappen voortaan aangewezen op Odeon en 'Meunier Frères'.

De bezetter en zijn trawanten maakten graag gebruik van Odeon, zowel voor feesten als voor toespraken. Zo hield NSB-voorman [Ad Mussert](#) zijn gehoor in Odeon voor dat de [Verenigde Staten van Europa](#) het middel tot grotere eenheid was, maar alleen als de volkeren 'nationaal-socialistisch of fascistisch zijn'. [Ernst van Rappard](#), leider van de NSNAP, tapte uit een ander vaatje. Hij zag Nederland het liefst als een provincie van Duitsland: 'Het Deutsche Volkgevoel moet boven komen te drijven.' Ons volk zal 'tot de overtuiging moeten komen dat wij Duitschers zijn'.

Op de verjaardag van Hitler gingen alle trossen los in Odeon: 'Het podium was kwistig opgetuigd met tulpen en azalea's, temidden waarvan een meer dan levensgrote beeltenis van den Duitschen Führer prijkte. Op den achtergrond bevond zich een groote vergulde adelaar als symbool van het Deutsche rijk.'

Naarmate de oorlog langer duurde, drukte de [rantsoenering](#) steeds zwaarder. Odeon was uitreiklokaal voor distributiekaarten voor textiel en melk, en voor het afstempelen van aardappelkaarten. De distributie was dikwijls onderwerp van gesprek. In 1941 kwamen 500 caféhouders in Odeon bijeen om te spreken over de rantsoenering van pils en bruin bier. Na een heftige discussie werd besloten om als overgangsmaatregel 'den woensdag te bestemmen tot den dag van het donkere lager bier, zoo noodig later met nog een dag per week uit te breiden.'

De handelaren in aardappelen, Kring Rotterdam, maakte zich zorgen over de aardappelregeling: 'Kleinhandelaren komt dringend. Uw belangen staan op het spel.' De Federatie van winkeliers in tabaksfabrikaten maakten zich druk over de distributieregeling, de verhoogde tabaksaccijns en de omzetbelasting, maar vooral omdat 'de verplichte leveranties aan de Deutsche Weermacht van grooten omvang zijn geweest.'

De moeilijkste periode moest toen nog komen: honger, kou, vervuiling, criminaliteit en heel veel doden, tot de eerste [voedseldroppings](#) de hoop van veel Rotterdammers deed herleven. Tiener Ben Laurens was daarvan getuige: 'De mensen in de straten en op de daken gilden, schreeuwden, brulden, krijsten. Tranen rolden over de magere wangen. Nog nooit heb ik zoveel volwassenen tegelijkertijd zien huilen.'

liet de Duitse overheid zien tot welke gruwelen zij in staat was. In een stampvolle Odeonzaal hielden sprekers van allerlei gezindten een warm pleidooi voor opvang in ons land van Joden, die na de [Kristallnacht](#) niet wisten hoe snel ze Duitsland moesten verlaten. De regering bleek slechts bereid om enkele vluchtelingen op te nemen.

Na het bombardement

Na het [bombardement van 14 mei 1940](#) was de druk op Odeon extra groot; de zalen in het centrum lagen in puin, maar Odeon bleef ongeschonden. Veertien dagen na de ramp organiseerde het een groot Openbaar Bal onder leiding van balleider Johnny Beckman, een activiteit die regelmatig werd herhaald.

Tot die fatale 14e mei konden de Vrijzinnig hervormden voor hun godsdienstoefeningen zowel terecht in de grote [Doelenzaal](#) als in de Nutsaal. Zij prezen zich gelukkig dat ze na het bombardement in Odeon een voldoende grote zaal vonden voor hun 'drukker dan ooit bezochte samenkomsten'. De theatergezelschappen vroegen zich af of het nog zin had om te repeteren. Voor de oorlog had elke zaal 'een

Volgende keer meer. © Jan van den Noort, Rotterdam 2025. 'Honderd jaar Odeon, Een kleine geschiedenis van Rotterdam' verscheen eerder in het Rotterdams Jaarboekje 2025, 176-205.